

УДК 340.5

Веремієнко С. В., старший викладач кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права

Бокач В. Є., студентка гр. АЮ-191

*Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)*

СПІВВІДНОШЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА

Поділ права на публічне і приватне, застосування у зв'язку з цим імперативного і диспозитивного методів правового регулювання у тих чи інших галузях та підгалузях права сьогодні набуває особливої актуальності завдяки сучасним активним нормотворчим процесам.

Проблемі визначення приватного та публічного права, їх розмежування та співвідношення між собою присвячені численні наукові дослідження, але загальноприйнятого її вирішення немає. Теоретична невизначеність у цьому важливому питанні у свою чергу ускладнює правове регулювання, породжує численні недоліки в системі нормативно-правових актів.

Розподіл права на приватне і публічне з'являється в історії як результат розвитку суспільних відносин. Спочатку такий поділ був відсутній, і всі правові інститути мали змішаний характер, як для прикладу у середньовічній феодалній системі. Хоча перші спроби розмежування публічного і приватного права з'являються ще за часів Стародавнього Риму.

Слід зазначити, що публічне і приватне право традиційно вважають наскрізними лініями правового розвитку романо-германської правової сім'ї. Для неї історія цих понять – по суті історія всього права [1, с.2].

Нині поділ на приватне і публічне право у різних формах існує практично у всіх країнах романо-германської системи права. У країнах англо-американського права поділ на публічне і приватне право не використовується. До того ж, там його з давніх часів принципово не визнавали, оскільки в ньому вбачали відмову від ідеї про те, що держава та її органи підпорядковані праву [2, с. 230].

Одним із основних чинників, що ускладнює поділ права на публічне та приватне, є відсутність єдиних критеріїв, за якими можна було б провести чітку межу між публічно-правовими і приватно-правовими відносинами [3, с.78]. Щодо критеріїв (підстав) поділу права на приватне і публічне: у науці загалом склалися дві теорії:

- матеріальна – тобто відмінність між публічним і приватним правом полягає у самій матерії, у самому змісті регульованих відносин. Там, де предметом права буде річ, послуга, матеріальна цінність, там ми маємо право цивільне, де, відповідно, цього немає, там публічне. Приватне право слугує окремому буттю, окремій особі, а публічне – загальному буттю.

- формальна (спосіб судового захисту): право публічне – те, яке охороняється з ініціативи влади в порядку суду кримінального чи адміністративного, а право приватне – те, яке охороняється з ініціативи приватної особи у порядку цивільного процесу [4, с. 36].

Межі між публічним і приватним правом ніколи не були однозначно певними, вони постійно змінювалися. Навіть на сьогодні ці межі не є чіткою лінією, тому відбувається безперервне залозичення публічним правом понять цивільного і навпаки, а також міграція норм із однієї галузі права в іншу. Таким чином відбувається постійний процес взаємного впливу і збагачення.

У наш час публічне право розглядається як комплекс галузей права (підсистема), предметом регулювання яких є відносини у галузі публічних (державних) інтересів за допомогою імперативного методу регулювання. Тут юридичну важливість у питаннях забезпечення публічного інтересу має воля органів державної влади, яка, однак, у першу чергу підкоряється її завданню захисту інтересів, об'єктів і громадян держави в цілому. Тому саме цій кінцевій меті і втілюється логіка побудови галузей публічного права. Останнє своїми методами створює соціальні умови правопорядку, за існування яких людина почувається у безпеці і може втілювати в життя особисті приватні інтереси, використовуючи при цьому відповідні приватноправові засоби.

Сучасне правознавство розглядає публічне право як своєрідну функціонально-структурну підсистему права, що виражає державні, міждержавні та суспільні відносини.

Предметом регулювання публічного права є устрій і діяльність держави та її інститутів, інститутів громадянського суспільства, права та свободи людини й громадянина, відносини особи і держави у сфері громадського правопорядку, механізм і рівні самоврядування, закріплення публічного інтересу в системі фінансів та праці, основи правової системи, правотворчості й правозастосування, принципи, норми та інститути міждержавних відносин і міжнародних організацій тощо. Частина питань, що об'єднуються публічним правом відноситься до його виключної сфери, оскільки охоплює переважно відносини влади як ядро правовідносин. Інша частина питань є «суміжною», торкаючись галузі публічного права.

До публічного права відносять конституційне (державне), муніципальне, адміністративне, адміністративно-процесуальне, фінансове, податкове, кримінальне, кримінально-процесуальне, кримінально-виконавче право, господарський процес, міжнародне публічне та міжнародне гуманітарне право. Певною мірою інститути й норми публічного права знаходяться у таких галузях законодавства, як законодавство з загальних питань охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів, про землю, про надра, ліси, води, охорону атмосферне повітря. Публічно-правові елементи містяться і в галузях приватного права (зокрема, в сімейному праві до публічно-правових елементів відносять суд, порядок розірвання шлюбу, позбавлення батьківських прав, стягнення аліментів) [5, с. 152].

Характерними рисами публічного права є те, що:

- на відміну від приватного галузі публічного права мають на меті регулювання відносин між суб'єктами, які є нерівноправними;
- його норми у більшості випадків спрямовані на регулювання тих правовідносин, які забезпечують задоволення державного інтересу;
- має особливий суб'єктний склад, тобто, головним учасником відносин частіш за все виступає держава, а допоміжним учасником публічно-правових відносин є суб'єкти приватного права;
- застосування імперативного методу, оскільки він є переважаючим методом регулювання такого виду відносин;

Приватним правом є система норм, які регулюють відносини, що базуються на приватних інтересах, незалежності та ініціативі індивідуальних власників і об'єднань (корпорацій) у їх майновій діяльності та особистих відносинах. На відміну від публічного права, яке встановлює і захищає загальні (публічні) інтереси держави, приватне право спрямоване на захист приватних інтересів відповідно до принципів свободи та рівності усіх суб'єктів. Воно базується на узгодженні відносин між суб'єктами [5, с. 87].

Приватне право має фундаментальне значення в наданні свободи особі, незалежності і самостійності приватних осіб і тому є умовою і гарантом розвитку ринкової економіки, демократії, громадянського суспільства.

У сфері приватного права держава відмовується від безпосереднього та владного регулювання відносин між певними суб'єктами і надає їх можливість незалежно регулювати їх між собою. Отже, приватне право є складовою юридичної децентралізації (несумісної з публічним правом, в якому діє протилежний принцип – принцип централізації), а сама держава виступає у ролі захисника відносин, закріплених приватними особами [5, с. 87].

Отже, розподіл права на публічне і приватне, як показує історія право-відносин, ніколи не був чітким, а в сучасних умовах розмежовувати приватне і публічне право стає все складніше. Вони існують не ізольовано одне від одного, а тісно переплітаються і взаємодіють. Пприватне право не може існувати без публічного, тому що останнє покликане охороняти та забезпечувати приватні відносини. Приватне право базується на публічному, без якого воно не могло б існувати.

Список літератури

1. Дорохин С. В. Деление права на публичное и частное: конституционно-правовой аспект / С. В. Дорохин. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 136 с.
2. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности / пер. с франц. В. А. Туманова. - М., 2003. - 400 с.
3. Бірюкова А.Г. Співвідношення приватного та публічного права: дуалістичний аспект. Право і суспільство. 2018. № 4. С.76-80.
4. Нестеренко А.С. Публічне і приватне право як основа юридичної централізації й децентралізації у фінансовому праві. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2016. № 19. С. 36-38.
5. Юридична енциклопедія: У 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», Т. 5: П - С. - 2003. - 736 с.